

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	5
Politikai küzdelmek Zala megyében 1918-1931.....	7
1. A megye népessége.....	7
2. Zala megye politikai viszonyai a dualizmus utolsó évtizedeiben.....	17
3. A háborús vereség következményei és a hatalomváltások Zala megyében.....	22
4. Az ellenforradalmi erők hatalomra kerülése és az új pártstruktúra kialakulása Zala megyében a Tanácsköztársaság bukása után.....	31
5. Az egységes kormányzópárt létrehozása és az 1922. évi nemzetgyűlési választások.....	48
6. Az 1926. évi országgyűlési választások.....	70
7. A gazdasági válság politikai hatásai Zala megyében és az 1931. évi választások.....	82
Dokumentumok Zala megye politikatörténetéből 1918. november 2. – 1931. december 22.	93
1. Zalaegerszeg, 1918. november 2. A Zalaegerszegi Nemzeti Tanács megalakulása és névsora.....	95
2. Zalaegerszeg, 1918. november 4. A zalaegerszegi királyi törvényszék elnöke bejelenti a törvényszék és a járásbírószék csatlakozását a Nemzeti Tanácshoz.....	99
3. Zalaegerszeg, 1918. november 5. A Zalaegerszegi Nemzeti Tanács második ülése.....	99
4. Zalaegerszeg, 1918. november 6. A Zalaegerszegi Ügyvédi Kamara elnöke bejelenti a testület csatlakozását a Nemzeti Tanácshoz.....	102
5. Zalaegerszeg, 1918. november 9. A Szociális Missziótársulat vezetősége bejelenti csatlakozásukat a Nemzeti Tanácshoz.....	102
6. Zalaegerszeg, 1919. november 12. Zala Vármegye Törvényhatósági Bizottsága üdvözli Károlyi Mihály miniszterelnöki kinevezését és bejelenti csatlakozását a Nemzeti Tanácshoz.....	103
7. Zalaegerszeg, 1918. november 14. A Zalaegerszegi Nemzeti Tanács egyetért a köztársasági államforma kikiáltásával.....	105
8. Zalaegerszeg, 1918. december 4. A szombathelyi kerületi nemzetőr-parancsnokság felhívása nemzetőrség toborzására.....	107
9. Budapest, 1918. december 15. A Területvédő Liga felhívása az ország területi egységének védelmére.....	108

10. Csáktornya, 1918. december 24. Slavko Kvaternik, a Muraközt megszálló jugoszláv hadsereg parancsnokának kiáltványa.....	110
11. Zalaegerszeg, 1919. január 2. A csáktornyai járási főszolgabíró beszámolója a jugoszláv megszállásról	111
12. Zalaegerszeg, 1919. január 24. Zala vármegye alispánjának rendelete a csáktornyai és a perlaki főszolgabírói hivatalok további működése tárgyában	113
13. Zalaegerszeg, 1919. február 22. Briglevics Károly megbízott kormánybiztos-főispán rendelete a szabad szervezkedés engedélyezéséről	115
14. Zalaegerszeg, 1919. március 21. Briglevics Károly kormánybiztos felhívása a forradalmi kormányzótanács támogatásáról	116
15. Zalaegerszeg, 1919. március 22. A Tanácsköztársaság Zala megyei direktóriumuma bejelenti a hatalom átvételét	117
16. Keszthely, 1919. március 23. A keszthelyi főszolgabírói hivatal tisztviselői kara felajánlja szolgálatait a szocialista pártnak.....	117
17. Nagykanizsa, 1919. március 27. A nagykanizsai direktórium megalakulása és első intézkedései	118
18. Nagykanizsa, 1919. március 27. A tanácskormány közigazgatási rendelete Zala megyéről.....	120
19. Nagykanizsa, 1919. április 2. A nagykanizsai gazdasági biztos ismerteti a tanácskormány elképzeléseit a földbirtokrendezésről.....	121
20. Nagykanizsa, Nagykapornak, 1919. április 7. A vörös őrség fellépése a nagykapornaki jezsuiták ellen.....	123
21. Keszthely, 1919. április 10. A tanácshatalom szanatóriummá kívánja átalakítani a keszthelyi Festetics-kastélyt.....	124
22. Zalaegerszeg, 1919. május 22. Erdős Márkus Zala megyei politikai népbiztos kinevezése.....	125
23. Zalaegerszeg, 1919. július hó 2. A Vörös Őrség zalaegerszegi parancsnoka ismerteti a testület szervezeti felépítését	126
24. Zalaegerszeg, 1919. július 15. A városi intéző bizottság kiáltványa az élelemhiány enyhítése érdekében	127
25. Nagykanizsa, 1919. július 24. Márai Sándor újságcikke a Zala-Népakaratban.....	129
26. Zalaegerszeg, 1919. augusztus 7. Belügyminiszteri rendelet a rendőrség újjászervezéséről.....	132
27. Zalaegerszeg, 1919. augusztus 7. Zala megye főjegyzőjének rendelete a rend és nyugalom biztosítása érdekében.....	133
28. Zalaegerszeg, 1919. augusztus 7. és 10. Karhatalmi alakulatok szervezése és azok körzetbeosztása Zala megyében	134

29. Zalaegerszeg, 1919. augusztus 12. Kolbenschlag Béla alispán bejelenti a hatalom átvételét és rendelkezéseket hoz a közrend és a közigazgatás helyreállításáról	136
30. Zalaegerszeg, 1919. augusztus 18. A nyugat-dunántúli katonai főparancsnok kiáltványa a katonai alakulatok által elkövetett atrocitások tárgyában.....	138
31. Zalaegerszeg, 1919. augusztus 21. Boschán Gyula, az izraelita hitközség elnöke és Pehm József apátplébános vitája a városi közgyűlésben a Zalamegyei Újság antiszemita cikke miatt	140
32. Zalaegerszeg, 1919. augusztus 27. A nemzeti hadsereg fővezérége közli, hogy a Dunántúlon átvette a katonai erők főparancsnokságát.....	143
33. Zalaegerszeg, 1919. szeptember 1. A vármegyei közigazgatási bizottság igazoló válaszmányt állít fel a közalkalmazottak kömmün alatti viselkedésének igazolására	144
34. Zalaegerszeg, 1919. szeptember 9. Bosnyák Géza törvényhatósági bizottsági tag beszéde a megyei közgyűlés ülésén.....	147
35. Zalaegerszeg, 1919. szeptember 9. Zala vármegye törvényhatósági bizottsága üdvözli a Friedrich-kormány megalakulását	153
36. Szombathely, 1919. szeptember 12. Sigray Antal nyugat-dunántúli kormánybiztos kiáltványa az antiszemita kilengések megakadályozásáról	154
37. Zalaegerszeg, 1919. szeptember 14. A Zalamegyei Újság vezércikke.....	155
38. Siófok, 1919. szeptember 19. A Dunántúli Központi Kormánybiztos rendelete a papírkészletek zár alá vételéről.....	158
39. Szombathely, 1919. szeptember 27. A Dunántúli Központi Kormánybiztos rendelkezése az egyesületek fokozottabb ellenőrzéséről	159
40. Siófok, 1919. szeptember 27. Pallavicini dunántúli kormánybiztos levele a blokkban tömörült keresztény nemzeti pártok választási agitációjának elősegítéséről.....	161
41. Siófok, 1919. október 9. A Dunántúli Központi Kormánybiztos újabb rendelete a blokkban tömörült keresztény pártok támogatásáról.....	162
42. Zalaegerszeg, 1919. október 9. Főispáni jelentés dr. Briglevics Károly volt főispánról.....	163
43. Zalaegerszeg, 1919. október 10. Zala vármegye törvényhatósági kormánybiztosának rendelete a sajtótermékekről.....	164
44. Zalaegerszeg, 1919. október 12. Bódy Zoltán vármegyei főjegyző igazoló jelentése a Tanácsköztársaság időszakában tanúsított magatartásáról	166

45. Nagykanizsa, 1919. október 12. Horváth Béla gazdatiszt, a tanácskormány Zala megyei mezőgazdasági biztosának vallomása	169
46. Nagykanizsa, 1919. október 18. A nagykanizsai polgármester-helyettes jelentése a közrendet veszélyeztető esetekről	174
47. Budapest, 1919. november 12. A Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja keresztény sajtóirodát hoz létre, a zsidó befolyás kiküszöbölésére	175
48. Nagykanizsa, 1919. november 14. Nyomozás Berényi Béla, a keszthelyi izraelita hitközség elnöke ellen	176
49. Zalaegerszeg, 1919. november 16. Zala vármegye kormánybiztosa a nemzeti hadsereg Budapestre történt bevonulása alkalmából ünneplést rendel el	177
50. Nagykanizsa, 1919. november 16. Elek Ernő földbirtokos igazoló jelentése a Tanácsköztársaság idején tanúsított magatartásáról	178
51. Zalaegerszeg, 1919. november 18 – 1920. január A Szociális Missziótársulat vezetősége indítványt tesz az Országház épületére kereszt kitűzése ügyében	183
52. Zalaegerszeg, 1919. november 21. Eitner Zsigmond kormánybiztos levele Hegedüs György képviselőjelölthöz a választási nagygyűlésén tett és az őt támadó kijelentései tárgyában	185
53. Letenye, 1919. Hegedüs György képviselőjelölt röplapja	186
54. Nagykanizsa, 1919. november 26. Nagykanizsa város rendőrkapitánya feleslegesnek tartja a rendkívüli állapot fenntartását	187
55. Nagykanizsa, 1919. november 26. A nagykanizsai szolgabíró jelentése a járásában megfigyelhető politikai mozgalmakról	189
56. Nagykanizsa, 1919. november 30. Dr. Elek Mór kommunista felfogással vádolt ügyvéd vallomása az ügyvédi fegyelmi választmány előtt	190
57. Letenye, 1919. december 4. Kisgazdák kérvénye választási gyűlés megtartására	195
58. Zalaegerszeg, 1919. december 5. Eitner Zsigmond kormánybiztos levele a belügyminiszterhez a letartóztatások és internálások kiterjesztése érdekében	196
59. Zalaegerszeg, 1919. december 16. Zala megye kormánybiztosa betiltja az Edison mozi előadásait, mert annak reklámplakátja eltakarta Horthy Miklós plakátképét	201
60. Zalaegerszeg, 1919. december 21. Rendbontók akadályozzák meg Nagyatádi Szabó István és a Kisgazdapárt nagygyűlését Zalaegerszegen	202

61. Zalaegerszeg, Nagykanizsa, 1919. december 22. Krámer Lajos izraelita elemi iskolai tanító igazoló bizottsági ügye.....	204
62. Székesfehérvár, 1919. december 26. Pallavicini dunántúli kormánybiztos levele a Zala megye kormánybiztoshoz a falusi népesség hazafias megszervezése tárgyában.....	206
63. Nagykanizsa, 1920. január 14. A Zalai Közlöny c. napilap cikke a zsidóságról a parlamenti választások kapcsán.....	207
64. Pacsa, 1920. február 7. Nagyatádi Szabó István kiáltványa a pacsai választókerület kispapjaihoz.....	210
65. Zalaegerszeg, 1920. február 9. Heves vita és személyeskedés Zala vármegye törvényhatósági bizottságának közgyűlésén	210
66. Budapest, 1920. április 14. Részlet dr. Hegedüs György letenyei képviselő parlamenti beszédéből	215
67. Zalaegerszeg, 1920. április 16 – június 8. Zalaegerszeg városa püspöki keresztet és nyakláncot ajándékoz Zadravecz István tábori püspöknek.....	220
68. Budapest, 1920. április 19. Részlet Fangler Béla nemzetgyűlési képviselő beszédéből	222
69. Budapest, 1920. április 24. Részlet Drozdy Győző nemzetgyűlési képviselő parlamenti beszédéből	226
70. Zalaegerszeg, 1920. május 6. A népszervezési csoport járási parancsnokának kiáltványa	229
71. Keszthely, 1920. július 16. A keszthelyi katolikus főgimnázium igazgatójának levele a Tanácsköztársaság idején az intézményben történt eseményekről	230
72. Lenti, 1920. július 30 – Budapest 1920. augusztus 25. Lenti lakosok földigénylési kérelme a földművelésügyi minisztériumhoz	231
73. Nagykanizsa, 1920. augusztus 1. A kispapárt röplapja	234
74. Zalaegerszeg, 1920. december 14. Farkas Tibor felirati indítványa a kormányzóhoz a vármegye törvényhatósági közgyűlésén, a nemzetgyűlés elítélése tárgyában	236
75. Nagykanizsa, 1920. december 15. Prohászka Ottokár püspök látogatása Nagykanizsán.....	237
76. Nagykanizsa, 1920. december 19. Az Ébredő Magyarok Egyesülete nagykanizsai szervezetének felhívása	240
77. Zalaegerszeg, 1920. Részlet a zalai memorandumból	242
78. Zalaegerszeg, 1921. március 8. Zala vármegye törvényhatósági közgyűlési tiltakozik a közigazgatás reformja során tervbe vett, a vármegyerendszer autonómiáját érintő bármilyen változtatás ellen.....	249

79. Zalaegerszeg, 1921. május 9. Zala vármegye törvényhatósági bizottságának állásfoglalása a szabadkőművesség és a destruktív sajtó ellen	254
80. Pacsa, 1921. július 19. Főszolgabírói jelentés az időközi pacsai nemzetgyűlési képviselőválasztásról	255
81. Nagykanizsa, 1921. október 2. A nagykanizsai kisgazda szervezet tagsága nyílt levelet intéz Nagyatádi Szabó Istvánhoz.....	259
82. Nagykanizsa, 1921. október 2. Rendőrségi beszámoló az október 2-ai nagykanizsai kisgazda értekezletről	261
83. Nagykanizsa, 1921. október 4. A Zala megyei kisgazdapárt nyílt levele Nagyatádi Szabó Istvánhoz	262
84. Budapest, 1921 október Bethlen István miniszterelnök tájékoztatást kér a zalai kisgazdák nyílt levelének háttéréről	263
85. Zalaegerszeg, 1921. december 12. Zala vármegye törvényhatósági bizottságának állásfoglalása IV. Károly visszatérése kapcsán	264
86. Zalaegerszeg, 1922. február 13. Zala vármegye törvényhatósági bizottsága javaslatot tesz a cigányügy megoldására	264
87. Nagykanizsa, 1922. február 14. Drozdy Győző nagykanizsai képviselői beszámolója	266
88. Nagykanizsa, 1922. február 18. Nyomozati jelentés a Kisgazdapárt nagykanizsai szervezetéről.....	269
89. Nagykanizsa, 1922. február 19. Hegedüs György nemzetgyűlési képviselő a sajtóban ismerteti nézeteit	276
90. Nagykanizsa, 1922. február 23. Szolgabírói jelentés a nagykanizsai kisgazdapárt működéséről.....	278
91. Nagykanizsa, 1922. február 25. Ujváry Géza nemzetgyűlési képviselő levele utóda megválasztásáról	280
92. Zalaegerszeg, 1922. február 28 - május 2. Zalaegerszeg város polgármesterének jelentései a választási előkészületekről és a jelöltekről...281	
93. Nagykanizsa, 1922. március 6. A nagykanizsai kisgazda szervezet értekezlete a Nagyatádi-pártból való esetleges kiválásról.....	284
94. Páka, 1922. március 14. Beznicza Péter jegyző bejelenti a választáson való indulását	285
95. Keszthely, 1922. március 14. Az Egységes Párt megszervezése a keszthelyi járásban	286
96. Zalaegerszeg, 1922. március 23. Jelentés a kisgazdapárt erőviszonyairól és Buchberger József miniszteri tanácsos aknamunkájáról.....	286
97. Zalaegerszeg, 1922. április 2. Jelentés a Kisgazdapárt helyi szervezeteinek belső erőviszonyairól a képviselőválasztás jelöltjeinek kiválasztása kapcsán	289

98. Zalaszentgrót, 1922. április 14 – május 13. A zalaszentgróti főszolgabíró jelentései a választási küzdelemről	291
99. Nagykanizsa, 1922. április 30. Rassay Károly nagykanizsai kampánygyűlésének hivatalos jegyzőkönyve és a képviselőjelölt beszéde.....	294
100. Nagykanizsa, 1922. május 1. Rassay Károly képviselőjelölt kiskanizsai kampánygyűlésének hivatalos jegyzőkönyve	300
101. Budapest, 1922. május 20. Rassay Károly bizalmas telefonbeszélgetése	305
102. Zalaszentgrót, 1922. augusztus 1. A zalaszentgróti főszolgabíró jelentése nemzetietlennek ítélt jelenségek tárgyában	306
103. Zalaegerszeg, 1922. október 20. A zalaegerszegi polgármester jelentése a város gazdakörének kormány-támogató állásfoglalásáról....	309
104. Zalaegerszeg, 1922. november 21. Főispáni jelentés a kormánypárt megyei szervezeti munkájáról.....	310
105. Nagykanizsa, 1923. április 6. Horthy Miklós nagykanizsai látogatásának programja és a városi főjegyző köszöntő beszéde	311
106. Budapest, 1923. augusztus 6 – Zalaegerszeg, 1923. augusztus 9. A miniszterelnöki hivatal és Zala vármegye főispánjának levélváltása a Zalavármegye című kormánypárti lap pénzügyi támogatásának tervezett megszüntetése tárgyában	316
107. Zalaegerszeg, 1923. szeptember 10. Zala vármegye törvényhatósági bizottságának állásfoglalása a földbirtokreform-törvény módosításával kapcsolatban	320
108. Nagykanizsa, 1923. november 23. Ujváry Géza volt nagykanizsai nemzetgyűlési képviselő levele a miniszterelnökhöz az általa tapasztalt szélsőjobboldali megnyilvánulásokról	322
109. Zalaegerszeg, 1923. december 31. Pehm József apátplébános egyházi és közeleti működésének jellemzése	324
110. Zalaegerszeg, 1924. április 18. Tarányi Ferenc főispán az igazságügy miniszter közbeavatkozását kéri az 1922. évi zalaegerszegi választás bírósági eljárása ügyében	325
111. Zalaegerszeg, 1924. június 23. Pehm József plébános és a zalaegerszegi csendőrpáncsnokság közötti konfliktus Horthy kormányzó születésnapjának megünneplése kapcsán.....	327
112. Zalaegerszeg, 1924. november 24. Zala megye főispánjának beszámolója a Dénes István féle Munkáspárt zalabéri és zalavégi befolyásáról és a helybeliek földigényéről.....	331

113. Zalaegerszeg, 1925. február 9. Zala vármegye törvényhatósági bizottsága Pehm József indítványára elítéli a magyar kormány és Szovjet-Oroszország közötti diplomáciai tárgyalásokat és a szociáldemokrata párt bécsi tárgyalásait	333
114. Zalaegerszeg, 1925. február 9. Zala vármegye törvényhatósági bizottsági kifejtéi álláspontját a választójog szabályozásával kapcsolatban	334
115. Zalaegerszeg, 1925. június 9-12. Zala vármegye főispánjának és képviselőinek állásfoglalása a nyílt választások rendszerének fenntartása érdekében.....	335
116. Zalaegerszeg, 1925. június 27. Zala vármegye törvényhatósági bizottságának állásfoglalása a Beniczky-ügy kapcsán	336
117. Letenye, 1925. október 13. Hangulatjelentés a letenyei választókerületből	338
118. Pacsa, 1925. augusztus 25. A pacsai főszolgabíró jelentése Drozdy Győző és Dénes István politikai mozgalmáról	339
119. Budapest, 1926. február 19. Miniszteri körrendelet földműves-mozgalmakról.....	342
120. Budapest, 1926. február 20. A Drozdy – Dénes párt kiáltványa	346
121. Zalaegerszeg, 1926. április 19. Főispáni jelentés a Szociáldemokrata Párt vidéki szervezkedési kísérletéről	348
122. Zalaegerszeg, 1926. május 3. Bizalmas főispáni utasítás a választói névjegyzékek gondosabb összeállításáról.....	349
123. Zalaegerszeg, 1926. május 6. Főispáni utasítás az aratás zavartalanságának biztosításáról	350
124. Budapest, 1926. május 14 – Sümeg, 1926. május 19. Bethlen István miniszterelnök és Tarányi Ferenc főispán levélváltása a földműves szervezetek Zala megyei befolyásáról.....	351
125. Zalaegerszeg, 1926. június 22. Zala vármegye főispánja a kormány intenciói alapján felkéri a közigazgatási hatóságok vezetőit, hogy beosztottaikkal vegyenek részt a Horthy kormányzó születés- és neve napján rendezett ünnepeken	355
126. Ormándpuszta, 1926. november 15 – Budapest, 1926. november 19. Somssich Antal földbirtokos és Bethlen István miniszterelnök levelezése a választások kapcsán	356
127. Nagykanizsa, 1926. november 26. Kállay Tibor választói gyűlése Nagykanizsán	357
128. Zalaegerszeg, 1926. november 29. Karhatalmi erők kirendelése a választásokra.....	361

129. Zalaegerszeg, 1926. december 2. Fenyvesi Simon zalaegerszegi bankár ügye a főispánnal	363
130. Zalaegerszeg, 1926. december 27. Főispáni utasítás a választási névjegyzékek összeállítására tárgyában	364
131. Zalaegerszeg, 1927. május 28. Bethlen István miniszterelnök látogatása Zalaegerszegen.....	365
132. Zalaegerszeg, 1928. február 24. Bizalmas jelentés a városi képviselőtestület munkás tagjainak és jelöltjeinek politikai hovatartozásáról	377
133. Zala megye, 1929. február Politikai körkép és hangulatjelentés	378
134. Zalaegerszeg, 1929. május 31. Jelentés a szociáldemokrata párt szerepléséről a társadalombiztosítási választásokon	388
135. Nagykanizsa, 1929. június 28. Bizalmas rendőrségi jelentés a szociáldemokrata párt tevékenységéről	390
136. Zalaegerszeg, 1929. augusztus 5 – november 23. Zala vármegye főispánjának bizalmas levelezése a vármegyei törvényhatósági és községi választások ügyében	393
137. Nagykanizsa, 1929. november 20. Kőnig József, nagykanizsai orvos memoranduma a polgármester-választás kormánypárti esélyeiről és stratégiájáról	403
138. Nagykanizsa, 1930. február 26. – Zalaegerszeg, 1930. március 11. Krátky István nagykanizsai polgármester és a főispán levélváltása	405
139. Nagykanizsa, 1930. július 24. Rendőri jelentés a magyar férfiak Szent Korona Szövetségének nagykanizsai gyűléséről.....	408
140. Zalaegerszeg, 1930. szeptember 30. Gyömörey főispán levelezése a pacσαι időközi választás kormánypárti jelöltjének megválasztása érdekében	409
141. Nagykanizsa, 1930. október 20. Kállay Tibor országgyűlési képviselő pártgyűlése	411
142. Zalaegerszeg, 1930. december 8. A Magyar Építőmunkások Országos Szövetségének székházavatója Zalaegerszegen.....	413
143. Keszthely, 1931. március 30. A keszthelyi járási főszolgabíró jelentése a helyi szociáldemokrata pártszervezetről	417
144. Szombathely, 1931. december 22. Csendőri jelentés a szociáldemokrata párt vidéki szervezkedéseiről	418
Felhasznált szakirodalom és források jegyzéke.....	421
Rövidítések	427
Képmellékletek.....	429
Névmutató	451